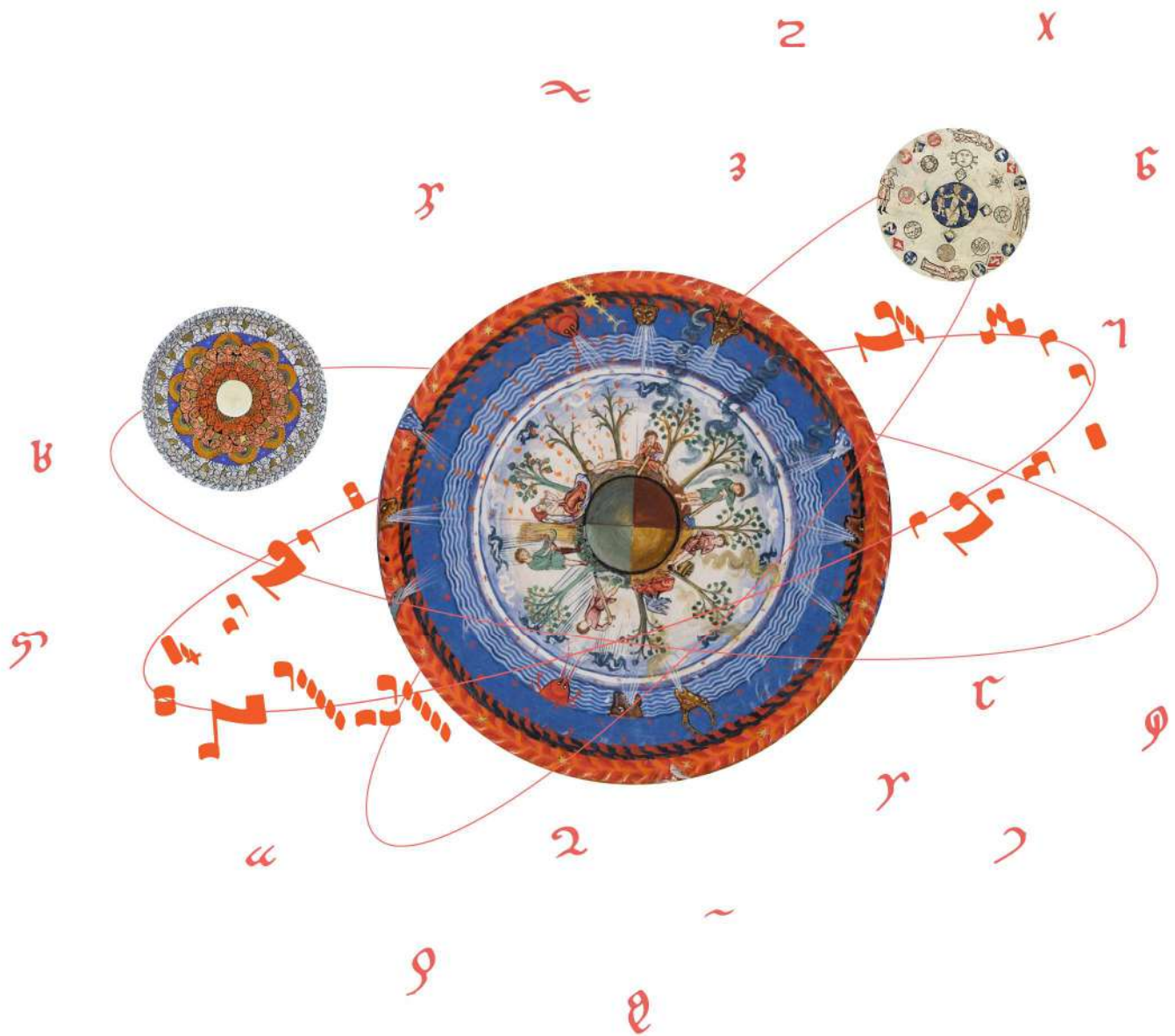

Dossier educatiu

“Allò antic té secrets” aprenent d'Hildegard von Bingen amb amor rumor (edu rubio i blanca arias)

Organitzat per:

apropa
cultura una porta
a la inclusió

REIAL : MONESTIR
DE : SANTA : MARIA
DE : PEDRALBES

Dossier Educa amb l'Art

Temàtica: cosmologia, mística, sabers ocults, esdevenir antiga, audicions, visions, aprendre a aprendre, habitar allò estrany, *lingua ignota*, pensar amb, amor i fanatisme vs. expertesa, el desig com a metodologia

Organització:

Monestir de Pedralbes

Descripció

"Allò antic té secrets": aprenent d'Hildegard von Bingen és una sessió pràctica i vivencial en un entorn únic com és el Monestir de Pedralbes, on gaudir de les sensacions, la tranquil·litat, de l'experiència col·lectiva i aprendrem com fer servir les arts en el dia a dia.

Com sona una planta? Com pensa una columna? Com ens comuniquem amb un llenguatge sense nom? En aliança amb el llegat de la científica, escriptora, il·luminadora, mística i compositora Hildegard von Bingen, aquesta formació desitja generar un espai per a l'aprenentatge de formes de comunicació ancestrals i visionàries a través de l'experimentació amb el so i l'escriptura.

Tot aprenent de la quietud del monestir i de l'esperit contemplatiu de les germanes clarisses, assajarem diverses vies per a pensar la introspecció com a estratègia d'obertura món i com a forma de resistència a la hiperestimulació i l'acceleració de la vida. Així, prenent com a punt de partida les exploracions al voltant del llenguatge musical i visual d'Hildegard von Bingen, orbitarem juntes al voltant de qüestions relacionades amb la cosmologia, la mística o els sabers ocults.

Parts de la sessió

1. Presentacions
2. Contextualització i metodologia
3. Meditació guiada a mans d'Hildegarda von Bingen
4. Treball per grups: Audicions i visions
5. Tancament

Objectius i motivacions

- Generar un conjunt d'estratègies per a aprendre a aprendre de maneres informals o no normatives.
- Cercar noves formes de comunicar-nos que no impliquin l'ús de la paraula en aliança amb els sabers ocults.
- Alinear-nos amb la incertesa o l'estrany.
- Convidar a pensar en la possibilitat d'ensenyar des de l'amor o el fanatisme en lloc de l'expertesa.
- Deixar-nos guiar pel desig, posar en pràctica el desig com a metodologia
- Col·lectivitzar la pràctica artística, deixant-nos acompanyar per les presents i per les mortes.
- Habitar la quietud com un espai òptim per a (re)aprendre a parar atenció i despertar les sensibilitats adormides.
- Incorporar el no-fer o el fer-poc com a via de resistència a la hiperproductivitat, a la hiperestimulació, a l'acceleració de la vida.

1_ Presentacions

Al claustre, ens introduïm a la resta del grup, les unes a les altres i totes a Hildegarda.

2_ Contextualització i metodologia

Aprofitem l'espai i el moment de quietud per a presentar la història d'Hildegard von Bingen (1098-1179), vinculada al claustre del Monestir a través del jardí medicinal, inspirat en part en els seus textos mèdics on donava consells per a reequilibrar els humors corporals. Hildegard, també coneguda com a Sibil·la del Rin pels seus dons adivinatoris, va tenir visions des de la infantesa, però no és fins als 42 anys que té la primera visió reveladora, on compren els sentits dels llibres sagrats sense massa coneixements previs. És a partir d'aleshores que es deixa guiar per aquesta veu divina, que en un moment de la seva vida l'obligarà a abandonar el monestir de Disibodenberg, on havia estat des dels 10 anys, per a fugir del control masculí cap a un nou enclau, a Rupertsberg.

Així doncs, la seva biografia ens semblava il·luminadora per dues raons. D'una banda, perquè es materialitza en ella la possibilitat de copsar la complexitat del món sense passar per l'aprenentatge reglat, sinó a partir d'altres fonts o esclatxes que ens condueixin cap al coneixement situat. En el seu cas, és a través d'una visió que comença a comprendre els llibres sagrats "tot i no conèixer l'explicació de cadascuna de les paraules del text, ni la divisió de les síl·labes, ni els casos, ni els temps". D'altra banda, perquè en el seu èxode cap a Rupertsberg hi ha un impuls de marxar cap a allò estrany, de deixar-se guiar per una intuïció que s'alia amb la incertesa en lloc de deixar-la de banda.

Prenent aquests dos fets com a referència, així com la idea que Hildegard considerava la música i la decoració de la vestimenta litúrgica com a vies per a endinsar-nos en un món regit per altres normes i imaginaris (motiu pel qual va estar en el punt de mira de l'Església, acusada d'ostentació), vam introduir els nostres desitjos per a la sessió. Així, a nivell de metodologia, volíem convidar a practicar un pensar amb el cos que fos també pensar amb els cossos de les altres; un pensar amb les plantes, amb les columnes... Amb això, el nostre desig de practicar altres formes de conèixer, altres formes no d'aprendre a ensenyar, sinó d'aprendre a aprendre vinculades a allò vegetal, a allò mineral, a cossos que porten molts anys a la terra i que tenen el potencial de ser interpelats com a vehiculadors de sabers ancestrals.

Seguint amb aquesta línia, ens semblava estimulants posar en pràctica una metodologia mèdium a partir de la qual esdevenir canal per a deixar que altres parlessin a través de nosaltres (Hildegarda, en primer lloc, però també les germanes clarisses que han viscut al Monestir de Pedralbes i altres presències inesperades). En aquest sentit, volíem reivindicar la importància de l'escolta activa i la curiositat com a desig de conèixer, recuperant el lema "Lo antiguo tiene secretos" que vam prendre prestat a una estudiant desconeguda que exposava el seu treball al Monestir de Sant Pere de Rodes sota aquest títol. Així, la invitació que esteníem a les persones inscrites al taller era la d'esdevenir antigues en un espai, el Monestir, que facilita la convivència de diverses

temporalitats, on es troben sediments de tots els temps, on —com ens recordava la Gemma Bonet— “el passat es fa present”.

Miniatura d'Hildegard i collage de miniatures resultant a la sessió

3_ Meditació guiada a mans d'Hildegard von Bingen

Amb el desig de transitar cap a un altre estat, d'obrir-nos a altres maneres de percebre l'entorn de la mà d'Hildegard, vam proposar una meditació guiada pel claustre del Monestir. La proposta era trobar l'espai que a cadascú li resultés agradable i escoltar un àudio que contenia la lectura de la visió *Scivias* d'Hildegard von Bingen i una de les seves peces musicals: *Vox Cosmica* musicada per Arianna Savall.

Scivias [Conoce los caminos]: “Sucedió en el año 1141 después de la encarnación de Jesucristo. A la edad de cuarenta y dos años y siete meses, vino del cielo abierto una luz ígnea que se derramó como una llama en todo mi cerebro, en todo mi corazón y en todo mi pecho. No ardía, solo era caliente, del mismo modo que calienta el sol todo aquello sobre lo que pone sus rayos. Y de pronto comprendí el sentido de los libros de los salterios, de los Evangelios y de otros volúmenes católicos, tanto del Antiguo como del Nuevo Testamento, aun sin conocer la explicación de cada una de las palabras del texto, ni la división de las sílabas, ni los casos, ni los tiempos.”

Meditar, parar, no fer o fer poc, desaccelerar

4_ Treball per grups: Audicions i visions

Per al cos principal de la formació, vam dividir el grup en dos: a unes persones s'assignava la paraula "audició" i, a les altres, la paraula "visió" (i, posteriorment, les van intercanviar per tal que totes poguessin passar per les dues propostes). Cadascuna d'aquestes paraules corresponia a una dinàmica: les audicions van ser conceptualitzades i executades per l'edu i les visions per la blanca. La idea era recuperar els dos tipus d'experiència mística que va viure Hildegard per a treballar a partir de les estratègies amb les quals va immortalitzar-les.

Visions

En el cas de les visions, vam treballar a l'Hort Medieval dividint el subgrup en dos grups més petits. Utilitzant les miniatures vinculades a les visions d'Hildegarda com a punt de partida i incorporant altres elements del paisatge, la proposta era la de crear —per mitjà d'un collage col·lectiu i indisciplinat— un relat visual en harmonia amb l'entorn on l'únic requisit era que l'element protagonista no fos una persona. Així, la invitació era deixar-nos informar tant per les imatges heretades d'Hildegard com pels secrets del Monestir i descentrar l'experiència humana en l'exercici de donar sentit al món. Un cop feta la composició, els dos grups van intercanviar-se el collage i van interpretar

el que l'altre grup havia volgut representar per mitjà d'una dramatització del collage que va tenir lloc al claustre.

Collage de miniatures i secrets

Dramatització col·lectiva d'una visió-collage

Al llarg d'aquesta part de l'activitat, incorporant la estranyesa com a part del procés, Hildegard anava apareixent en forma de xiuxiueig a través del cos de la blanca:

- "En la piel había un fuego tenebroso"
- "Una especie de esfera ígnea que no tenía ningún rasgo humano ocupó el corazón de esa forma, le tocó el cerebro y se expandió por todos sus miembros"
- "De este misterio no podrás ver más de cuanto te sea concedido por el milagro de la fe"
- "Y aquella luz serena inundaba todo aquel fuego rutilante, y aquel fuego rutilante toda aquella serena luz"
- "Y la torre estaba colocada como en medio de la espalda de la imagen de la mujer, tal y como se sitúa una torre en el muro de la ciudad, de tal modo que, debido a su fuerza, la imagen no podía caer de ningún modo"
- "Lo que ves es divino"
- "El sol, la luna y las estrellas, como múltiples ornamentos, rutilaban en el firmamento con gran resplandor y belleza, y permanecían fijos sin movimiento de rotación, de tal modo que ya no se distinguían el día y la noche"
- "Y ya no hubo más noche, sino día. Y aquí se terminó"
- "Después vi que, debido a la diversa cualidad de los vientos y de los aires, cuando se encontraban unos con otros, los humores que están en los hombres se movían y transformaban acogiendo la cualidad de aquellos"
- "En el centro de esta rueda en la línea descrita, vi la imagen que antes me fue nombrada como amor"

Hildegard parlant a través del cos de la blanca

Audicions

Pel que fa les audicions, la proposta començava observant els cantorals exposats al Dormidor i comentant els seus sistemes de notació. Allà també vam posar en valor la relació de la música d'Hildegard amb la *lingua ignota* – amb què pretenia recuperar el llenguatge perdut d'Adam, de la mateixa manera que la música pretèn recuperar el so perdut del paradís– per tal d'estimular la imaginació al voltant de formes alternatives de comunicació. En aquest cas, el subgrup es dividia en grups de 3 o 4 persones, que es repartien pel Monestir (en concret, pel Claustre, el Refetor i la Sala Capitolar) per a trobar o reconèixer sons en l'espai que poguéssin funcionar com a revelacions. A partir de les sonoritats descobertes, cadascun dels equips va generar una partitura a partir d'un llenguatge inventat, subvertint la idea que la composició musical ha de ser gaudida des de l'expertesa. Recuperant a Hildegard: “[C]ompuse cantos o melodías en alabanza a Dios y a los Santos sin enseñanza de ningún hombre, y los cantaba, sin haber estudiado nunca ni neumas ni canto”. Un cop acabat aquest exercici, van intercanviar-se les partitures i cada grup va musicar la peça d'un altre al Claustre dels gats, espai distès que havia servit com a safreig del Monestir.

Interpretar una partitura d'altres

5_Tancament

Reunides de nou al claustre, vam compartir sensacions i vam estendre a les assistents una invitació per a realitzar a casa: escriure una carta a Hildegarda i, en forma de ritual, deixar-la anar en un espai significatiu per a cadascuna d'elles.

No estem soles

Referents i inspiracions

Per aquesta intervenció, hem rebut inspiracions de:

- L'amor
- Hildegard von Bingen
- Maria Teresa Hincapié
- Josep Maria Mestres Quadreny

Bibliografia indiscriminada:

- Andrea Soto Calderón, *La performativitat de les imatges*
- Gloria Anzaldúa, *Borderlands / La frontera*
- Christine de Pizan, *La ciutat de les dames*
- Leonora Carrington, *Memorias de abajo*

Pensar amb

Sobre les educadores

amor rumor és un col·lectiu format per **edu rubio** (ella/elli) i **blanca arias** (ella/elli) que opera en la intersecció entre l'art, la pedagogia i la crítica cultural. Partint de pràctiques vinculades al so i la imatge, ens movem per allà on ressonen ecos d'ancestralitat i altres fantasmagories per tal de buscar estratègies que facin possible i desitjable imaginar el futur.

blanca arias és graduada en Història de l'Art per la Universitat de Barcelona i màster en Estudis Comparatius de Literatura, Art i Pensament per la Universitat Pompeu Fabra. Des del lesbofeminisme i la imatge, investiga i fabula sobre la potència del gest, entrelaçant-lo amb les narratives mitològiques i esotèriques. Entre les seves darreres obres es troben: *una amazona és una amant que cavalca* (Sala d'Art Jove, 2023), *amb tu* (Espai d'Art Contemporani de Castelló, 2022), *hay una mujer que vive en mi habitación* (LOOP, 2021), *Bolloisla* (LOOP, 2020) o *Gender teller* (2019). Com a mediadora cultural, forma part del departament de Programació Pública i Social de la Fundació Joan Miró de Barcelona i és educadora al MACBA dins el programa «*Narratives d'una col·lecció*». També ha participat en diverses iniciatives organitzades des del Centre LGTBI de Barcelona, com la curadoria d'una part de la programació de Museus LGTBI.

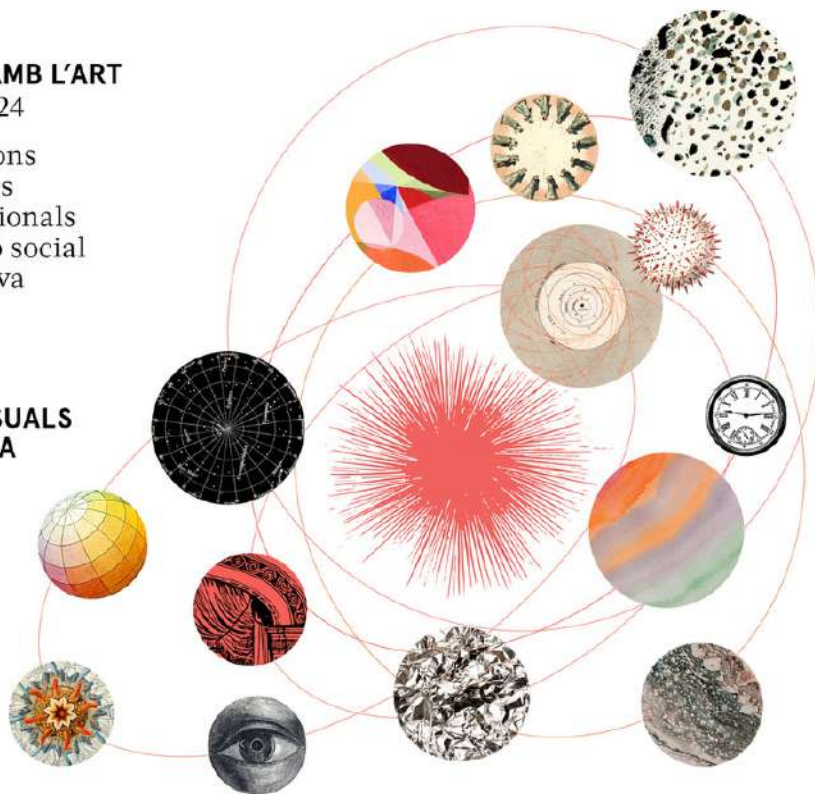
edu rubio és historiador de l'art i músiqui. Investiga i practica en l'intersecció entre la música, les arts contemporànies, la crítica i l'esoterisme. Com a educador, col·labora amb el MACBA dintre del programa «*Narratives d'una col·lecció*» i «*Assaig obert*», així com amb el departament de Programació Pública i Social de la Fundació Joan Miró de Barcelona amb la proposta «*Noves amistats*». Des del 2019 desenvolupa la seva carrera artística sota el nom Bonitx, projecte amb el qual ha publicat dos discos amb el segell El Genio Equivocado i amb el qual, ara de manera independent, prepara el seu tercer llançament. A més a més, ha treballat en la composició i disseny de so de diverses peces audiovisuals.

En Òrbita

CURS
EDUCA AMB L'ART
2023-2024

Formacions
adreçades
a professionals
de l'acció social
i educativa

MÚSICA
TEATRE
DANSA
ARTS VISUALS
I CIÈNCIA

L'**Educa amb l'art** és un sistema de cossos, equipaments i forces que orbiten al voltant de l'art. Segons la física, l'òrbita és el moviment entorn d'un altre cos per efecte de la gravetat. Objectes i camps de matèria s'atreuen entre si per avançar plegats. Així succeeix al cosmos, al voltant del nucli d'un àtom o a la cavitat en el crani que aloja a l'ull.

Atrets per la força gravitacional de la dansa, la música, el teatre, les arts visuals, el disseny o la ciència, aquesta temporada 2023-2024 traçem òrbites creatives per posar-nos en relació, conèixer-nos i celebrar-nos, mentre que ens desplaçem pels universos quotidians a l'encontre d'eines i aprenentatges que ens aportin salut i alegria.

Apropa Cultura

Educa amb l'Art es un curs de formació anual en música, teatre, dansa, arts visuals i ciència on s'ofereixen eines per enriquir i potenciar la tasca de persones educadores a través de les possibilitats de la creació artística. A partir de sessions vivencials, experimentem i aprenem col·lectivament com l'art pot ajudar-nos en el dia a dia.

Si vols conèixer més propostes de l'**Educa amb l'art**, consulta l'apartat de [recursos de formació](#) del nostre web, el canal de [youtube](#) o escriu-nos per rebre recomanacions a apropa@apropacultura.cat o al nostre telèfon. Animeu-vos a posar en pràctica les propostes i compartiu amb nosaltres l'experiència!

www.apropacultura.cat

Email: coordinacio@apropacultura.cat

Telèfon: 93 247 93 00 ext. 469 i 339